

Zwijndrecht

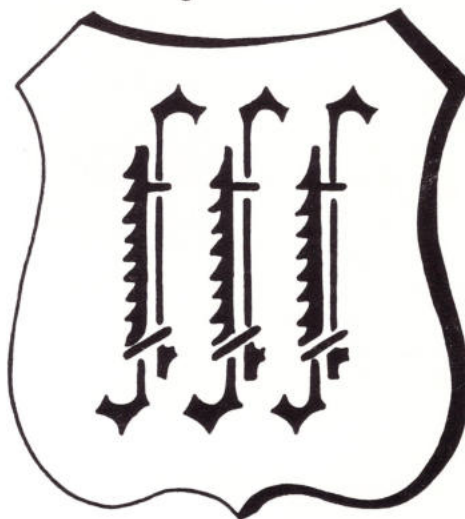
Meerdervoort

Heer Oudelands Ambacht

Zwijndrecht

Kijfhoek

Groote Lindt

Historische Vereniging
Zwijndrecht

Jaargang 4 no. 2
oktober 1986

Zwijndrecht

Inhoud:

Over Zwijndrechtse Nieuwlichters of mensen van het zwavelstokken- geloof	blz. 4
Plattegrond Zwijndrecht 1849	blz. 12
Het eerste Zwijndrechtse Raadhuis	blz. 13
De strenge winter van 1929	blz. 21
Oude Zwijndrechtse families	blz. 28
Kijfhoekse brieven	blz. 30
Jeugdherinnering	blz. 34
Colofon	blz. 36

Historische Vereniging

Zwijndrecht

Jaargang 4 no. 2

oktober 1986

«museum oud zwijndrecht»

expositie

Zwijndrechtse dichters- en
schrijverscollectief WOORDING
Zwijndrechtse BRANDWEER-
vereniging
ZWIJNDRECHTSE bridgeclub
ScoutingNederland vereniging INTERKRUL
GEODE
showband JONG HOLLAND
Oranjevereniging
Historische Vereniging Zwijs-
drecht
politiehondensportvereniging
fotoclub ZWIJNDRECHT
ALS 'T MOET
vereniging van postzegelverzame-
laars ZWIJNDRECHT e.o.
christ. harmonievereniging
HET GEKLANK DES KONINGS
voetbalvereniging
PELIKAAN
Zwijndrechtse stadscarnavals-
vereniging DE PEEBOSSERS
ZWIJNDRECHT
POLITIEK (PARTIJEN/ORGANISATIES)
SPARTACUS
ALBATROS
korfbalvereniging
schaakvereniging
ZWIJNDRECHT
! verenigingen

bibliotheek
anjerstraat

OPEN: DONDERDAG

1^e MAANDAG V.D. MAAND

19.00 - 20.45 UUR

14.00 - 15.30 UUR

Ten geleide.

Voor de tweede maal in 1986 mag de redactie van "Svindrecht" u een periodiek aanbieden.
Er is een gevarieerd aanbod van artikelen.

Met groot genoegen ontvingen wij een bijdrage van mevrouw drs. M.G. Dozij uit Steenwijk.
Zij is een dochter van wijlen dr. F. Dozij, een huisarts aan wie de oudere Zwijndrechtenaren nog met veel sympathie terugdenken.

Ook de redactie heeft bijgedragen door het schrijven van enige artikelen.
Enkele bijpassende illustraties en een tweetal brieven van "Knobbelman" completeren deze uitgave.

Vanzelfsprekend wordt ieder die een bijdrage geleverd heeft in de vorm van artikelen en/of foto's hartelijk bedankt.

Veel leesplezier toegewenst,
de redactie.

Sekte is een van de dwaalwegen
in de Kerkgeschiedenis

OVER ZWIJNDRECHTSE NIEUWLICHTERS OF
MENSEN VAN HET ZWAVELSTOKKENGELOOF.

Menigeen met belangstelling voor de kerkhistorie zal ooit gestuit zijn op de sekte der Nieuwlichters. De aanhangers waren vooral "kleine luijden". Dr. J. Lindeboom schreef in zijn "Stiefkinderen van het Christendom" (1973) dat hij de groep een vertegenwoordigster vindt van het oude, apostolisch-sociale leven. In de eerste helft van de vorige eeuw werkten zij aan hun idealen voor het Europa na Napoleon. De mensen moesten een grote Christelijke Broederschap vormen met vooral naastenliefde. Veel van hun opvattingen waren echter niet naar de Schrift.

Reeds in de vorige eeuw trokken de Nieuwlichters de aandacht van de theologen. Ook Abr. Capadose en De Gids (1892) publiceerden over hen. In onze eeuw was het onder anderen de auteur Arthur van Schendel die volgens zijn biograaf F.W. van Heerikhuizen geboeid was door de groep. (Het leven van Arthur van Schendel, 1961). In de roman "De Waterman" (1933) kiest Maarten Rossaart voor de sekte. Wie waren deze Nieuwlichters eigenlijk? Wie waren hun leiders?

Stoffel Muller

In 1771 werd in Puttershoek Stoffel Muller geboren. Vader Teunis was schipper; moeder Josina enige tijd winkelierster. Teunis gaf zijn kinderen een godsdienstige opvoeding en Stoffel had al op jeugdige leeftijd een grote bijbelkennis. Zoals toen gebruikelijk assisteerde hij zijn vader al spoedig. Steenkool en turf werden verhandeld en vervoerd.

Na de dood van Teunis, in 1798, zette de zoon het bedrijf voort. Hij werd tamelijk welvarend en verkreeg, mede doordat hij aangenaam in de omgang was, vrienden in

het gehele land. Reeds in 1793 was Stoffel met Helena Groenendijk uit Zwijndrecht getrouwd.

In hun eenvoudige woning in Puttershoek waren zwervers en hongerigen altijd welkom. Sieraden mochten er niet gedragen worden. Boven de deur werd de spreuk "In deze woning is Jezus Heer en Koning" aangebracht.

Stoffel zegt dat hij op twaalfjarige leeftijd "Jezus als den verlosser uit den staat in Adam gevallen" leerde kennen. Velen wilden niets van hem hebben wegens zijn ruime opvattingen over Gods liefde en genade. Stoffel wilde niets te maken hebben met een "dogmatisch Christendom".

Een hechte vriendschap ontstond met Dirk Valk, schout en secretaris van Waddinxveen. Op den duur werd Stoffel door z'n vrouw de deur gewezen, want hij zou zijn gezin verwaarloosd hebben. Maar Stoffel zegt, dat ze niets van z'n godsdienst moest hebben. Dr. G. P. Marang meent op grond van interviews met kleinkinderen te kunnen stellen dat Stoffel thuis niet bespot of mishandeld is en men met liefde over hem sprak. (Dissertatie Utrecht, 1909).

In het gezin Valk was Muller welkom; er ontstond zoiets als een huisgemeente met tal van geestverwante dagloners. De boeren hadden geen werk meer voor deze mensen wegens hun onorthodoxe opvattingen.

In 1816 kwam Muller op het idee met deze broeders een drietal aken te kopen in Amsterdam. Zij konden dan wat verdienen aan de sloop, die wel mocht plaatsvinden op de werf van Visser, een Puttershoekse vriend. Het is mogelijk dat Muller zelf gedurende wat langere tijd in Amsterdam bleef. In ieder geval schrijft dr. R.B. Evenhuis in "Ook dat was Amsterdam" dat Stoffel op Kattenburg schoenmaker was.

Hier leerde hij een vrouw kennen, die spoedig een enthousiast volgeling van hem zou worden: Maria Leer.

"Mietje"

Zij werd in 1788 in Edam geboren en voor haar zevende

jaar verloor zij haar vader. De moeder van "Mietje" was een ijverige, zuinige vrouw. Achter moeders snoepwinkeltje was de woonkamer. In het kabinet lagen bijbelse prenten en de zondag werd een ware feestdag als die werden bekeken. Moeder vertelde... Er was een plaat van Adam en Eva met 'n oog in een gele driehoek. "Dat is Gods alziend oog", zei moeder, "Hij ziet alles wat je doet!" Maar Mietje begreep niet dat dit ook voor de donkere kelder gold.

Ook moest de naastenliefde worden beoefend. Speelgoed moest aan bedelaartjes worden afgestaan. Toen Mietje acht was, verloor zij ook haar moeder. Tijdens vriezend weer werd ze door dikbesneeuwde straten naar het Edammer weeshuis gebracht. Ze was er ijverig en volgde catechisatie bij ds. Boomkamp.

De regenten hier kregen het beste deel, dat ontging haar niet. Eens stal ze voor de wezen een ham uit de schoorsteen waaronder de "vader" zat te dutten. Toen Maria achttien was, mocht ze het huis verlaten. Bij een rooms-katholieke familie kon ze dienstbode worden. Hier bestreed zij de "paperij", maar doordat deze geloofsijver geenszins werd gewaardeerd kwam er al spoedig een einde aan haar carrière.

Op den duur kwam ze in Amsterdam en werkte onder andere in een ponshuis. Zij bezocht godsdienstige samenkomsten en kreeg een zware geestelijke strijd. Ze zei echter Jezus gezien te hebben Die haar zonden teniet deed. Maar in de kennissenkring werd aan haar verlossing getwijfeld: verstond ze Psalm 130 wel?

De Broederschap

In 1817 leerde zij schipper Muller kennen en besloot voortaan hem te volgen. Hij achtte zich voor God en zijn geweten gescheiden van zijn vrouw (naar 1 Cor. 7) en kon "huwen" met Mietje. De Nederlandse wet was daarbij onbelangrijk!

Muller en Valk waren chiliasten en naar hun overtuiging waren zij geroepen om een nieuw Godsrijk op aarde te vestigen. In 1817 is te Waddinxveen de "Christelijke Broe-

dergemeente" gegrondvest.

Uit diverse dorpen komen geestverwanten toelopen. Geestdrift ontstaat als een weduwe zegt in een visioen Stoffel en Maria als Adam en Eva gezien te hebben. Aan ieder werd verteld, dat bij hen "het nieuwe licht van de Heilige Geest" was opgegaan. Daarom sprak de bevolking over "nieuwlichters". Echter werden ook de Afscheidenen zo wel genoemd. (Gr. v. Prinsterer, Maatregelen, blz. 49).

Dr. Smits merkt in "De Afscheiding van 1834" (deel II) op dat Van der Aa in diens "Aardrijkskundig Woordenboek" Nieuwlichters en Afscheidenen in Zwijndrecht verwart. Andere benamingen voor de sekte waren: Vadersgoedjes en mensen van het zwavelstokkengeloof.

Met de Amsterdamse aken voer men naar Puttershoek. Hier ontstonden scheldpartijen en uiteindelijk werd Maria Leer door "dienders" gearresteerd want ze had geen paspoort. Ze werd in Dordrecht in "Het Blauwhuis" (tehuis voor krankzinnigen en gevangenen) opgeborgen. Daar vond zij een Bijbel en ging aan het prediken. Maria werd wegens landloperij veroordeeld en moest op transport naar Amsterdam.

In Rotterdam werd overnacht. De zestien gevangenen hadden niet voldoende water en Maria klopte met de kruik op de celdeur. Na lange tijd kwam de cipier. "Man", zei ze, "je schijnt wel harder van gehoor dan de rots waarop Mozes eens had te kloppen; geef ons toch water!" "Morgen beter, je hebt al een portie gehad." Nadat Maria een toespeling maakte op de gelijkenis van de rijke man en Lazarus, bleek hij toch bereid nog iets te halen. Na een tocht te voet en per trekschuit kwam Maria in de hoofdstad.

Zwavelstokken

Al spoedig vertrok ze toch weer naar Waddinxveen waar Muller ook bleek te zijn. Zij organiseerde de produktie en verkoop van zwavelstokken en de sekteleiden, in uniforme kledij, ventten in tal van dorpen en steden.

Schipper Hendrik van Dijk sloot zich aan; het vervoer kon in eigen hand blijven. In Polsbroekerdam kwam de werkplaats maar de dorpelingen ergerden zich zeer. Nieuwe problemen ontstonden toen Stoffel en Mietje een dochter kregen. Uit onverschilligheid ten opzichte van de staat werden kinderen niet aangegeven. Jongens bleven zo uit 't leger.

Na verloop van tijd werden Muller en Maria gedagvaard. De uitspraak was noagal wonderlijk: Muller werd vrijgesproken omdat het kind buitenechtelijk was en de vroedvrouw werd beboet omdat die het onder deze omstandigheden had moeten aangeven...

In 1820 werd een langer verblijf in Polsbroek door de gemeente verboden en met een aak gingen de Nieuwlichters naar Dordt. Tijdens het rooien van wilgenstronken kwamen er schuitjes met kermisbezoekers langs die hen uitscholden. Er ontstond opschudding waaraan de politie te pas moest komen.

Maria, Muller en Valk (toen al geen schout meer) werden wegens landloperij gearresteerd. Mede wegens belediging van de rechter zijn zij tot gevangenisstraf veroordeeld. In hoger beroep was de uitspraak voor ieder een jaar. De tijd is voor studie en het schrijven van brieven en geschriftjes gebruikt.

Onder de volgelingen ontstonden geschillen, zodat Valk na zijn vrijlating met een deel der Nieuwlichters naar Mijndrecht trok.

Sober

Tijdens de gevangenschap van hun leiders hadden de volgelingen zich op de scheepswerf van Visser in Puttershoek gevestigd. Op de duur waren er tachtig personen en moest er een huis worden bijgekocht. Zij leefden er sober en verbouwden zelf aardappelen en erwten.

In de strenge winter van 1822-23 verdeelden zij soep onder zwervers en dorpelingen. Hierdoor werd goodwill gekweekt, zodat de Broederschap voortaan nog wel bespot, maar toch met rust gelaten werd.

In 1829 kon in Zwijndrecht een scheepmakerserf met een woonhuis worden gekocht aan de rivier, ongeveer daar waar nu de Drechtunnelmond gesitueerd is. Later wordt er nog een woonhuis bijgekocht. Nu pas kan met recht van de Zwijndrechtse Nieuwlichters gesproken worden.

De Broederschap komt er tot grote bloei en had, behalve eigen schepen, een melkerij, een bakkerij, de chocoladeverkoop en Maria Leer was depothoudster van Haarlemmerolie. Alles was goed georganiseerd. Er was een produktief en consumptief communisme, met een bescheiden mate van persoonlijk bezit.

Een in Krommenie gekochte houten danszaal werd verscheept en als "oefeningszaal" in gebruik genomen. Deze bood aan honderdvijftig personen plaats. De sekte groeide flink en behalve in de Mijndrechtse nederzetting woonden er ook sympathisanten in het gehele land.

's Morgens was er een appèl waarna de dagtaak begon.
's Avonds was er na de bespreking van de belevenissen van de dag een godsdienstoefening. Er werd ook veel gezongen. De bijeenkomsten op zondag waren ook voor niet-leden toegankelijk.

Vanzelfsprekend verkochten de Nieuwlichters ook eigen theologische werkjes, waarvan nog enkele exemplaren aan te treffen zijn in de Utrechtse universiteitsbibliotheek. Muller houdt zich hierin vooral aan het "Alles is uit, door en tot God". Hij gaat er vanuit dat dan dus ook de zonde door God is gewild. De zonde is voor de mensen leerzaam om hen op te voeden tot een hogere vervolmaking. Een eeuwige straf is er niet, want dat zou in tegenspraak zijn met het "God is Liefde". De kruisdood van Christus is niet noodzakelijk geweest, maar slechts een teken van de vergeving der zonde. Deze opvattingen zijn niet bepaald gereformeerd te noemen!

De Nieuwlichters verwachtten de spoedige komst van het duizendjarig rijk. Zij waren daar de grondvesters van. Omdat ieder christen een koning, priester en profeet is, kon ieder op zijn beurt prediken en waren er geen speciale ambten. Sommige Nieuwlichters beschouwden zichzelf als bijzondere profeten en een zekere Abraham Bosch meende dat hij de reïncarnatie van Christus was.

Ik wees al op de grote plaats die de naastenliefde bij hen innam. Er waren slechts geestelijke huwelijken. Kinderen werden meestal niet bij de burgerlijke stand aangegeven en de dienstplicht werd geweigerd. Daardoor kwamen enigen in de gevangenis terecht. Koning Willem I was wel geïnteresseerd in de beweging en stond soms vervangende dienstplicht toe.

Onderscheid

Uiteindelijk is toch ook deze sekte niet blijven bestaan, en daarin ligt dan ook het onderscheid met de Kerk. Na de dood van Muller in 1833 ontstond een grote verwarring, want een krachtige opvolger voor hem, die in feite de leider is gebleven, ontbrak.

Een groot meningsverschil ontstond toen Maria zei dat een vrouw niet langer aan één man toebehoorde. De vestiging in Mijndrecht bestreed dat en in Zwijndrecht ontstonden twee kampen. Een nieuw reglement uit 1832 had ook al voor een groot meningsverschil gezorgd. De verschillende zienswijzen veroorzaakten een scheuring.

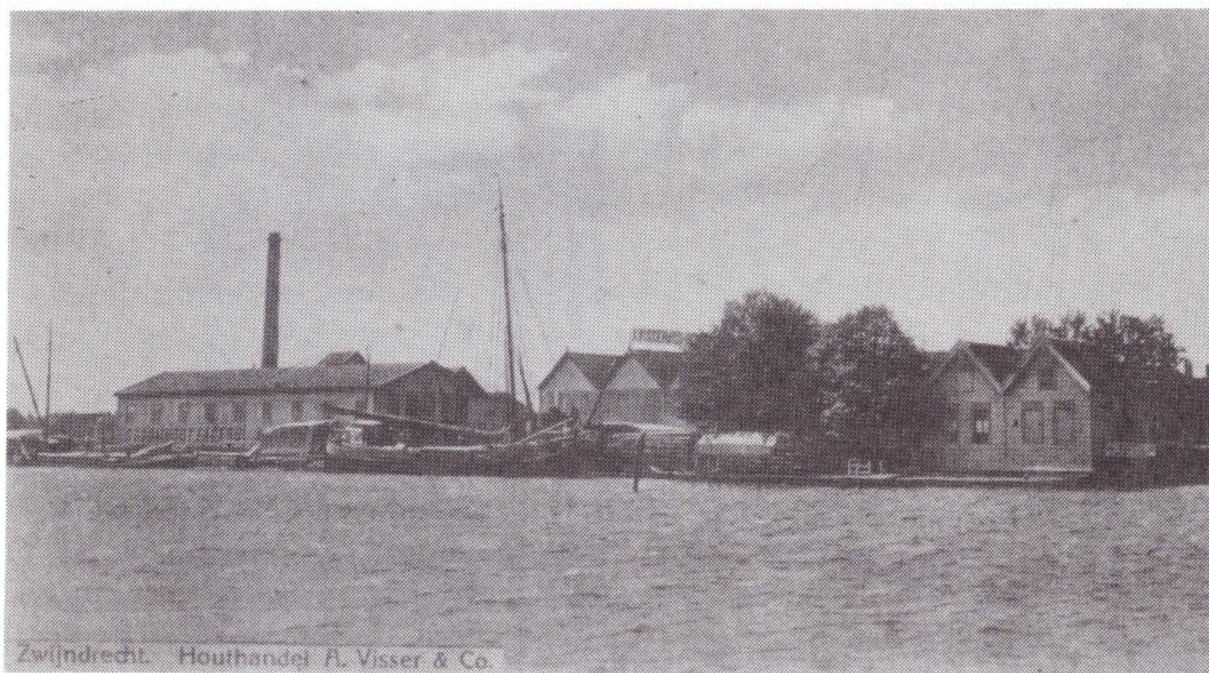
Ongeveer vijftig personen onder leiding van broeder Heystek vertrokken naar de VS waar zij zich bij de Mormonen aansloten. In 1843 is de broederschap ontbonden, alhoewel de Mijndrechtse vestiging iets langer bestond.

Enige tijd bleef Maria Leer nog (na de boedelscheiding) te Zwijndrecht wonen maar in 1858 vertrok zij naar Leiden om een winkeltje te beginnen.

Haar laatste levensjaren bracht zij door in een huisje aan het Bethlehemshofje, waar zij in 1866 aan cholera is overleden.

Sommige ex-broeders en zusters onderhielden nog wel contact met elkaar, maar met hun dood kwam er een definitief einde aan de sekte van de Zwijndrechtse Nieuwlichters.

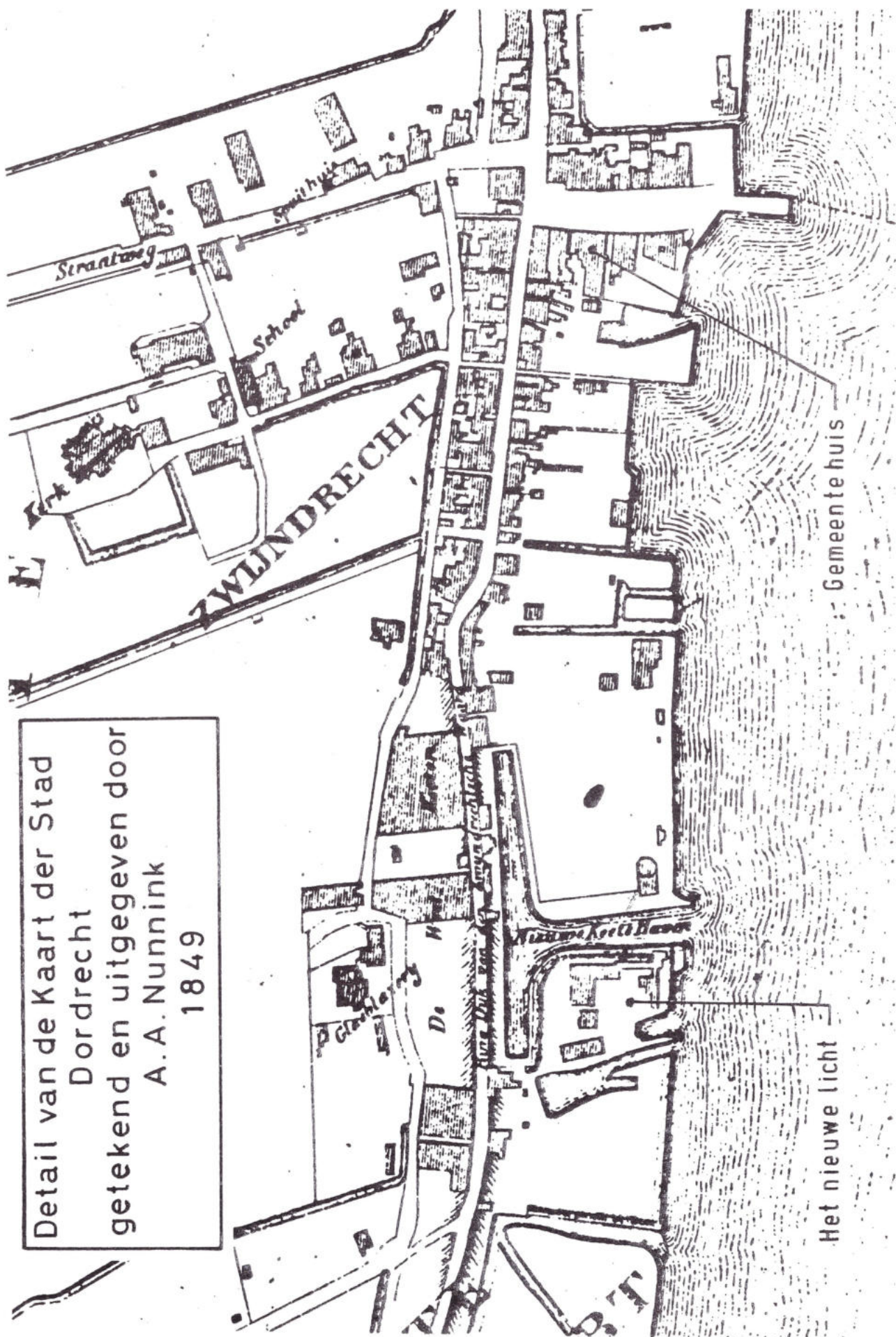
C.R. van den Berg.

Houthandel A. Visser & Co. Voordien ook vestigingsplaats van de Nieuwlichters. Door oudere Zwijndrechtse dan ook het "Nieuwe Licht" genoemd. Zie plattegrond.

Detail van de Kaart der Stad
Dordrecht
getekend en uitgegeven door
A. A. Nunnink
1849

Het eerste Zwijndrechtse Raadhuis.

Naar aanleiding van de heropening van het sterk uitgebreide gemeentehuis, in september 1985, hebben wij getracht in onderstaand artikel de geschiedenis van het eerste Zwijndrechtse raadhuis te schetsen.

We beginnen daarmee in 1820; de gemeente telde 659 inwoners en van een raadhuis was nog geen sprake. Er werd vergaderd in de herberg "Uitspanning" op het Marktpllein, het huidige Veerplein.

Dit plein was in die dagen "het" centrum van de gemeente: hier ontmoette men elkaar en werden nieuwtjes uitgewisseld. Ook de officiële, want als op zondagmorgen om 12 uur het klockgelui na de voormiddaggodsdienstoefening ophield, begon de voorlezing door de bode, de veldwachter of de gemeentesecretaris van de burgerlijke stand, van verhuring, verkopen, enz.

Nadat echter op 1 september 1855 de gemeenten Meerdervoort en Zwijndrecht waren samengevoegd, kwam er wijziging in de bestaande situatie en werd op de 10e van die maand door de gemeenteraad "de instructie voor de secretaris der gemeente Zwijndrecht" vastgesteld.

Artikel 2 van deze instructie luidde:

"Het archief en al wat tot de secretarie behoort, moeten bijeen en in goede orde bewaard blijven in het huis der gemeente of in zulke bijzondere woningen of vertrekken als door burgemeester en wethouders, als met de zorg belast voor een lokaal, tot secretarie geschikt, zal of ten kosten en behoefte der gemeente worden gehuurd, geëigend of aangewezen. Burgemeester en wethouders zullen op gelijke wijze voorzien in de behoeften der secretarie."

In de raadsvergadering van 11 maart 1858 wordt medege-deeld dat de secretaris (in casu burgemeester Anthony Stoop J.A.zn.) voornemens is in mei 1858 een andere woning in de gemeente Zwijndrecht te betrekken. Naar aanleiding daarvan wordt eenparig besloten:

"..... dat in te gaan met de 1e mei a.s. (=1858) van het door de secretaris bewoonde huis, getekend Bl, later

Veerplein 20, ten behoeve en ten koste der gemeente voor f. 52,-- 's jaars ene kamer wordt gehuurd, bestemd voor de plaatselijke secretarie, onder de zelfde voorwaarden en bepalingen als de huur der tegenwoordige secretarie is aangegaan."

Wij mogen aannemen dat de gemeentesecretarie ook vóór mei 1858 ten huize van de gemeentesecretaris was gevestigd. Er werkte in die tijd n.l. slechts één ambtenaar voor halve dagen.

Het eerste echte gemeentehuis van Zwijndrecht werd gevestigd op het Marktpllein ofwel Marktveld, later bekend als Veerplein 3. In de openbare raadsvergadering van 6 mei 1861 wordt n.l. medegedeeld dat Cornelis Valk te Zwijndrecht bereid is de hem toebehorende huizen op het Marktpllein te Zwijndrecht ten behoeve der gemeente te verkopen. Na uitvoerige beraadslagingen wordt, gelet op de gunstige financiële toestand der gemeentekas en overwegende de wenselijkheid tot daarstelling onder anderen van een gemeentehuis en een bewaarschool, unaniem besloten de twee huizen en erven, staande en gelegen aan het Marktpllein te Zwijndrecht, getekend A4 en A5, gekadaastreerd sectie B nummer 8 als huis en erf, inhoud één roede 29 ellen, toebehorende aan Cornelis Valk te Zwijndrecht en zijn meerderjarige kinderen, voor een som van f. 3.400,-- tot daarstelling van een gemeentehuis aan te kopen.

Tevens besluit de raad tot aankoop van een geschikt terrein tot "daarstelling ener bewaarschool" zodra zich daartoe een gunstige gelegenheid mocht aanbieden en zolang zich die gelegenheid niet mocht aanbieden tot huur van een daartoe geschikt lokaal, zo dat verkrijgbaar mocht zijn. Deze aankopen worden op 14 mei 1861 door G.S. goedgekeurd. Op 22 mei 1861 besluit de gemeenteraad onder meer om de huurders van het gekochte gerechtelijk de ontruiming te doen aanzeggen en aan burgemeester en wethouders op te dragen de architect Verwaayen van Rotterdam een plan en begroting van kosten te doen ontwerpen, onder nadere goedkeuring van de raad.

De twee huizen werden bij acte d.d. 30 mei 1861 aangekocht.

In de openbare raadsvergadering van 19 juni 1861 wordt medegedeeld dat architect Verwaayen de kosten van de bouw

van een gemeentehuis heeft begroot op f. 10.302,--. Het bestek wordt ook in deze vergadering medegedeeld. Overwogen wordt dat met inbegrip van de koopprijs en overdracht de gehele afwerking van het gebouw en het ameublement een som van plusminus f. 17.000,-- zou verteren. Deze som overtrof het bedrag dat men zich had voorgesteld verre. Daarom werd besloten de architect andermaal in de raadsvergadering te doen komen en met hem te overleggen in hoeverre het mogelijk zou zijn het gebouw beneden in te richten tot bewaarschool en boven tot gemeentehuis, ten einde daardoor een dubbel doel te bereiken en waardoor de gelden nuttiger besteed zouden worden. De som voor de verbouwing mocht niet meer dan f. 9.000,-- bedragen.

Op 22 juni 1861 is de heer Verwaayen in de raadsvergadering aanwezig. Na overleg wordt besloten de ontwerp-tekening voor het gemeentehuis zodanig te wijzigen dat de twee bewaarplaatsen voor brandspuiten en het cachot zullen vervallen en dat het benedenlokaal zal worden ingericht voor bewaarschool en woning voor de juffrouw. Overigens worden bestek en voorwaarden der openbare aanbesteding goedgekeurd en vastgesteld.

De openbare aanbesteding heeft op 17 juli 1861 plaats. Het werk wordt gegund aan de laagste inschrijver, B. de Bondt, tegen de som van f. 9.190,--.

De totale kosten van het gemeentehuis en de bewaarschool werden begroot op f. 14.330,--. Deze kosten werden bestreden uit onder meer verhoging van de belasting op binnenlands gedistilleerd en de belasting op het gemaal.

Op 1 mei 1862 wordt de eerste raadsvergadering in het nieuwe gebouw gehouden en op vrijdag en zaterdag, 2 en 3 mei, mochten de Zwijndrechtenaren een en ander komen bezichtigen.

Voor de bewaarschool, die op 5 mei zou worden geopend, was inmiddels een bewaarschoolhouderes benoemd. Burgemeester en wethouders waren hiervoor op 7 maart persoonlijk naar Rotterdam gereisd waar zij de "Kweekschool voor bewaarschoolhouderessen" hadden bezocht en daarna, onder geleide van de hoofdonderwijzer, de heer P. Molenbroek, de sollicitanten op de diverse bewaarscholen met

een bezoek vereerden.

Het gevolg was dat mej. B.C. van der Heyden voor benoeming aan de raad werd voorgedragen.

Zij werd per 1 mei 1862 niet alleen als bewaarschoolhouderster maar tevens als conciërge benoemd.

De juffrouw verdeelde haar tijd zolang zij in het raadhuis woonde tussen het schoonhouden boven, waar de raadzaal was en verschillende bureau's en de arbeid ten opzichte der kleine kinderen die, hetzij binnen, hetzij buiten achter het raadhuis op het plein in het zand onder de hoge kastanjeboom speelden.

In de openbare raadsvergadering d.d. 1 mei 1862 wordt de verordening voor de bewaarschool te Zwijndrecht vastgesteld. Enkele bepalingen daaruit:

In art. 2 is geregeld dat de bewaarschoolhouderes zich verplicht de school te houden in de lokalen, door het gemeentebestuur aan te wijzen. Deze lokalen worden haar met de daaraan verbonden woning kosteloos ter beschikking gesteld. Als tegenprestatie moet zij deze lokalen op haar eigen kosten schoonhouden.

In gevolge art. 3 houdt zij de school voor eigen rekening en zorgt voor de nodige hulp ten genoeye van de plaatselijke schoolcommissie.

In art. 4 worden enkele huishoudelijke werkzaamheden genoemd, die de bewaarschoolhouderes verplicht is te verrichten, zoals het zuiver houden en doorspoelen der gemakken, het afboenen der banken en tafels, enz.

Het schoolgeld dat de juffrouw genoot, mocht hoogstens 10 cent van elk kind per week bedragen. Zij ontving het gehele schoolgeld dat tot f. 200,-- per jaar door de gemeente gegarandeerd werd, vrij wonen en schoollokaal met toebehoren en schoolbehoeften en een vaste jaarwedde van f. 100,--, de schoolgelden die voor de naai- en breischool werden ontvangen en vrij vuur en licht. De door haar benodigde hulp moest zij zelf bekostigen.

De bewaarschool was openbaar. Toch zegt art. 15 van de verordening dat de onderwijzeres zich zal beijveren bij de kinderen een godsdienstige zin op te wekken, zedelijkheid aan te kweken, en alle verkeerde neigingen te onderdrukken. De schooltijden werden begonnen en beëindigd met gebed en gezang.

Op 5 september 1865 besluit de gemeenteraad, naar aanleiding van een daartoe gedaan verzoek van mej. Van der Heyden, haar toe te staan op zondagen in de burgemeesterskamer te zitten, mits zij geen gebruik maakt van het balkon en in geval dat zij in de week van de kamer gebruik wil maken daartoe vooraf toestemming zal vragen.

Op 18 december 1878 worden burgemeester en wethouders door de gemeenteraad gemachtigd om een verandering in de inrichting van het gemeentehuis te doen maken en tevens een gasleiding te doen aanleggen. Dat jaar deelde de voorzitter in de openbare raadsvergadering van 19 juli mede reeds meermalen de onaangenaamheid te hebben ondervonden dat het gemeentehuis niet als zodanig beschikbaar was.

Het bestuur behielp zich met te weinig lokalen. De reden was niet ver te zoeken. Het gezin van de juffrouw van de bewaarschool was langzamerhand aanzienlijk vergroot. Zij was gehuwd, had 4 zoons en verder behoorde haar moeder tot haar gezin. Jarenlang was oogluikend toegelaten dat zij allen in het gemeentehuis konden blijven.

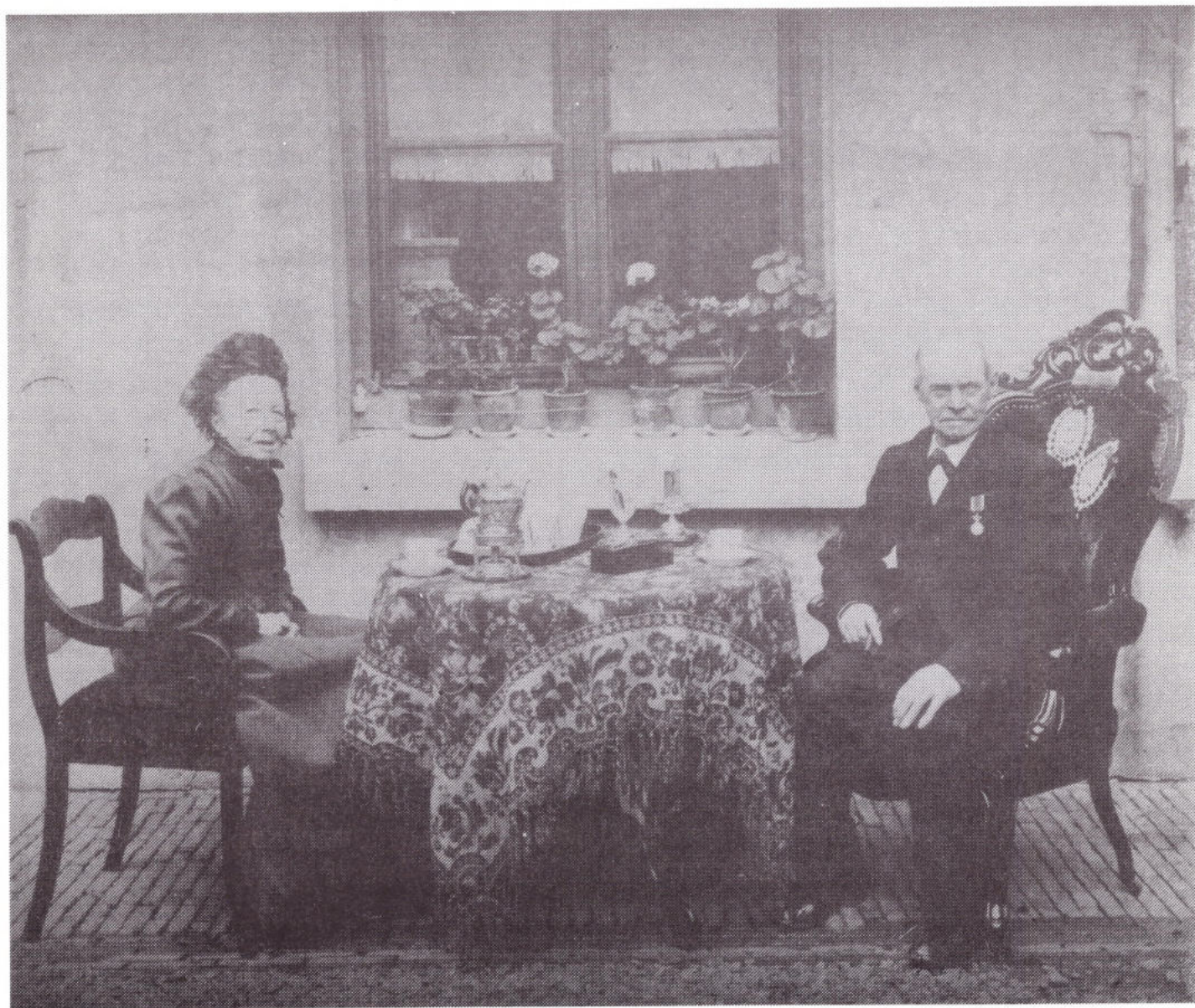
De voorzitter stelde daarom voor te besluiten dat het gezin van de juffrouw niet meer het vrij wonen in het gemeentehuis zou genieten en B. & W. te machtigen een billijke vergoeding toe te kennen voor het gemis aan vrije woning, een en ander met ingang van 1 november 1878 en bij onoverkomelijke verhindering tegen die datum per 1 mei 1879.

Dit voorstel werd aangenomen.

Op 26 november 1878 wordt in een besloten raadsvergadering de regeling der vergoeding wegens gemis van vrij wonen, vuur en licht besproken. Na uitvoerige beraadslagingen wordt een tijdelijke vergoedingregeling voor haar vastgesteld. Daarbij vervalt o.a. de verplichting het gebouw en de meubelen schoon te houden.

Als dan op 27 januari 1880 het voorstel om als proef aan school nr. 2 een klasse voor voorbereidend lager onderwijs te verbinden wordt aangenomen, een op dat moment voor Nederland uniek raadsbesluit, heeft dit het onmiddellijke gevolg dat zonder verdere discussie de bestaande bewaarschool in het gemeentehuis per 1 mei 1880 wordt opgeheven, terwijl aan mej. Van der Heyden een wachtgeld wordt toegerekend.

J. den Hollander

Geb. 20-2-1827

Overl. 1-2-1915

Gemeentebode 1852-1912

Havenmeester 1876-1911

Conciërge Raadhuis 1880-1911

De foto van hem en zijn
echtgenote is waarschijnlijk
bij zijn afscheid genomen.

Na haar vertrek werd besloten tot een verbouwing, waardoor er een bewaarplaats voor arrestanten kon worden gerealiseerd en de nieuwe conciërge, de heer J. den Hollander, meer ruimte zou krijgen voor bewoning.

Deze nieuwe conciërge was, voor zover in het archief is na te gaan, al gemeentebode in 1866 tegen een jaarwedde van f. 23,--. Wij nemen aan dat dit geen volledige dagtaak was daar uit andere gegevens blijkt dat hij ook te boek stond als "schuitenvoerder" hetgeen inhield dat hij per roeiboot tuinbouwprodukten naar de markt in Rotterdam bracht.

Van 1876 tot 1908 was hij tevens havenmeester.

Nadat in 1911, het jaar waarin het raadhuis met een aangrenzend pand kan worden uitgebreid, zijn kleinzoon, J. den Hollander J.zn., reeds als conciërge is benoemd, volgt deze hem in 1912 ook als gemeentebode op.

Het dagelijks bestuur sprak openlijk haar grote tevredenheid uit en verleende hem, na zestig jaar trouwe dienst, (hij was inmiddels bijna 85 jaar oud) eervol ontslag.

Hieruit blijkt tevens dat hij reeds in 1852 gemeentebode werd.

Het is niet voor te stellen hoeveel km. Den Hollander in die 60 jaar, in welke periode Meerdervoort (1855) en Groote Lindt, Kijfhoek en Heer Oudelands Ambacht (1881) bij Zwijndrecht werden gevoegd, met zijn gemeentebodschappen, lopend, heeft afgelegd.

Op 1 januari 1917 komt de heer C. Stok, voormalig brieven - en telegrambesteller in Zwijndrecht, in dienst als gemeentebode en conciërge en als aan deze, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd per 15 juli 1929 eervol ontslag wordt verleend, moet worden uitgemaakt op welke wijze in de huisvesting van zijn opvolger moet worden voorzien. De tot dat moment daarvoor gereserveerde ruimte van het raadhuis is volstrekt onvoldoende. Vooral het ontbreken van behoorlijke slaapgelegenheid maakte het noodzakelijk dat in de bestaande toestand verbetering werd aangebracht.

Voorgesteld wordt om de bestaande politiekamers aan de conciërge ter bewoning af te staan en deze met de bestaande vertrekken onderling te verbinden.

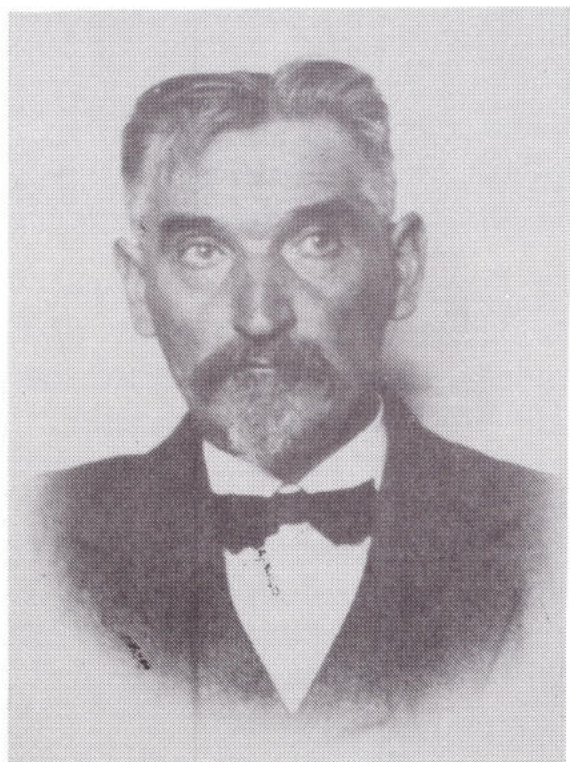
De commissie voor openbare werken gaat met dit voorstel accoord.

Op 29 augustus 1929 werd daarna de heer C. van Haren benoemd als bode-conciërge met ingang van 16 september 1929. De heer Van Haren, later meeverhuisd naar het nieuwe gemeentehuis aan het Raadhuisplein, fungeerde dus als laatste bode-conciërge in Zwijndrechts eerste raadhuis en hoewel we ervan overtuigd zijn bij lange na niet volledig te zijn geweest, willen we hiermede toch ons verhaal afsluiten.

Met dank aan het gemeentearchief voor de vele gegevens waaruit we dit artikel hebben kunnen samenstellen.

T. de Heer.

C. Stok
Bode-conciërge 1917-1929

C. van Haren
De laatste bode-conciërge
van het eerste raadhuis

De strenge winter van 1929.

Winters hebben vroeger het leven in deze streken beheerst. Wie in de zomer niet zorgde voor voedsel, kleding en brandstof kreeg het 's winters vaak hard te verduren. De meeste mensen verrichtten hun arbeid in de open lucht zodat grondwerkers, tuinders, schippers, vissers, e.a. bij strenge vorst hun werk moesten neerleggen. De wegen buiten de bebouwde kom waren slecht begaanbaar waardoor de moeilijkheden nog werden vergroot, want men ging te voet naar het werk. Maar toch, strenge winters spreken tot de verbeelding en het is interessant om in het Gem. Archief van Dordrecht in oude jaargangen van de Dordtsche Courant te lezen wat er vroeger werd geschreven over het leven tijdens een strenge winter in Zwijndrecht. Omdat velen zich de winter van 1928/29 nog goed kunnen herinneren, is voor die winter gekozen.

Wat bij het doornemen van de krant opvalt is de moderne opmaak; veel foto's en berichten uit de gehele wereld, bijv. onlusten in Indië, opstand in Mexico, slag om Kaboel, plan voor Kanaaltunnel en veel sport.

Daar zal men echter in Zwijndrecht geen boodschap aan gehad hebben: het dagelijkse leven was vol zorgen. Het najaar van 1928 had al veel vorst, sneeuw en storm gebracht. Daarna volgde een barre koudeperiode die deze winter niet alleen streng maar ook erg lang maakte.

Dat was o.a. in de tuinderij goed te merken. Het weekoverzicht van de veiling van 7 januari was nog een weinig optimistisch omdat de kou een gunstige invloed had op de groentehandel; er was weinig aanvoer vanwege de sneeuw op de velden. Maar 14/1 gaf een matige aanvoer; behoudens wat spruiten en koolsoorten stond er niets meer op het land. Wat nog werd aangevoerd, was bewaard in schuren of was ingekuuld geweest.

Wonderlijk genoeg gaf het weekoverzicht van 26/1, na milder weer en opnieuw sneeuw en vorst waardoor spitten niet doenlijk was, een ruime aanvoer van groente.

De kwaliteit van de spruiten was door de dooi minder maar de beste partijen brachten vanwege de grote vraag uit het

buitenland 20-40 ct. op. De kwaliteit van de andijvie liep uiteen en le soort werd zelden geveild maar kostte dan wel f. 6,-- tot f. 7,-- per 100 stuks. Uien waren zeer gezocht en kostten f. 10,-- per 100 kg. De prijs van boerenkool was gedaald naar 5,5-6,5 ct. per kg. Voor knolselderij van le kwaliteit was weinig belangstelling, zwaarste bossen brachten 45-62 ct. op. De prijs van veldsla liep van 70-80 ct. per kg terug naar 45-55 ct. De winterspinazie uit de ramen bracht 30-50 ct. per kg. op.

Het overzicht van 20/2 gaf echter weer een triest beeld: het ziet er slecht uit voor de tuinders, de planten onder glas zijn voor een groot deel vernietigd, de kassen kunnen niet meer op temperatuur worden gehouden en door de aanhoudende vorst (laagste temp. -10° C.) is de warmte van de kachel op één m. afstand niet meer te voelen. De meeste tuinders hebben niets meer te doen.

Ook de vissers hadden een moeilijke tijd, wekenlang werd er op de visafslag van Kralingse Veer niets verhandeld en bij uitzondering werd een zalm aangevoerd. Men drong aan op verlenging van het visseizoen door de gesloten tijd te verzetten.

Hoe het met de sociale zorg was gesteld blijkt uit het krantebericht van 21/2:

De leniging der nood van behoeftige gezinnen.

Naar aanleiding van de nood door de strenge vorst heeft het bestuur van de Coöperatie Vooruit aan de werkloze leden de volgende levensmiddelen verstrekt:

- a. gratis brood en wel 4 ons per dag en per gezinslid, boven de leeftijd van 5 jaar;
- b. gratis 2 pond grutterswaren of peulvruchten, benevens een half pond vet per gezin per dag.

Deze verstrekking geldt voor één week.

Daar tevens de diaconieën van de Ger. kerk en de Ned. Herv. kerk, alsmede de Ver. Hulpbetoon en het Burgerlijk armbestuur verschillende malen extra levensmiddelen en brandstof verstrekten, wordt in de gemeente zeer veel gedaan om de nood te lenigen. Laat ieder helpen zoveel in zijn vermogen is.

Op 28/2 stelde de Hr. L. Kooiman, sigarenwinkelier aan de Ringdijk 447 200 tarwebroden beschikbaar aan het armbestuur.

Ondanks al deze misère legde men een grote sportiviteit aan de dag voor het schaatsen. Zodra het ijs sterk genoeg was, werden de banen op de Devel (ter hoogte van de Kerkweg) en de polder Walburg geopend. Hoewel onderbroken door korte perioden van dooi of te felle kou, kon men aan de ijssport zo'n 8 weken zijn hart ophalen: toertochten, hardrijden, wedstrijden voor jongens van 8-12 jaar in turfrapen, schoonrijden en ringrijden voor paren.

Op de feestelijk verlichte ijsbaan Walburg werd op 29/1 een met muziek opgeluisterde ringrijderij gehouden waaraan door 21 paren werd deelgenomen. De uitslag:

1. J. Nispeling-mej. Slicker, 2. J. Staat-mej. B. Staat, 3. W. v.d. Giesen-mej. M. v.d. Giesen, 4. M. Staat-mej. C. v.d. Klooster, 5. P. te Strake-mej. Th. te Strake.

Voor hen die met de huidige mentaliteit wat moeite hebben: de volgende morgen bleken de lampen te zijn gestolen!

De vele sneeuwval maakte het mogelijk tochten per arreslede te maken. Ook het wassen van meisjes hoorde bij de sneeuwpret waarbij de aantekening werd gemaakt dat dit bij de rijpere jeugd er niet altijd onschuldig aan toe ging.

Maar het meest spectaculaire was natuurlijk het "veer", de eeuwenoude oeververbinding met Dordt, één van de onmisbare schakels in de noord-zuid route.

Begin februari begon de veerdienst last te krijgen van drijfijis dat bij vloed naar boven kwam. Het was al drukker dan normaal op het Veerplein vanwege de ongeregelde veerdienst en door het stilliggen van veren in de omtrek. Met behulp van een sleepboot werd de vaargeul opengehouden, men werkte hard om zoveel mogelijk overtochten mogelijk te maken. Op 5 febr. duurde een tocht één uur en moest de pont aanleggenaan de Thor-steiger waardoor de auto's niet aan de wal konden, dit alles omdat het "pontegat" vol met ijs zat. Maar op zaterdag 9 febr., bij een temp. van -15°, moest de veerdienst worden gestaakt vanwege de enorme ijsmassa. De spoorbrug werd opengesteld voor voetgangers,

maar alleen de abonneementhouders van de pont werden vrijgesteld van stoepgeld. (Ook onder normale omstandigheden hadden bepaalde mensen toestemming om gebruik te maken van de spoorbrug. Dit was echter gevaarlijk, de plankiers aan beide zijden van de rails waren smal en 's winters verraaderlijk glad. Bij het passeren van een trein moest men oppassen om niet door de trein te worden gegrepen.)

Twee sleepboten die vanuit Dordt de Zwijndrechtse oever probeerden te bereiken, raakten vast in het ijs en dreven in de richting Groothoofd waar ze weer aan de wal wisten te komen. Op maandag 11 februari, terwijl de veerdiensten van Papendrecht en Wioldrecht open water hadden, werd tussen Zwijndrecht en Dordrecht een voetpad over het ijs gemaakt. De pontonniers maakten de landhoofden voor wagens en auto's bij een temp. van onder de -15° C. (Een Berezina-achtige toestand).

Op 13 februari werd het landhoofd verlegd naar het Zomerlust omdat het ijs bij het ponthoofd niet sterk genoeg was. De baan was niet breed genoeg voor twee wagens zodat met een scheepsbel signalen werden gegeven om het verkeer te regelen. Een moeilijkheid was het oprijden van de landhoofden; kwam een auto tot stilstand, dan bestond het gevaar van bevriezen. De auto werd zonder pardon opzijgeschoven en het duurde lang eer de motor weer op gang was. Het moet een ongekend tafereel zijn geweest te zien hoe ook koeien over het ijs werden gedreven.

Er werd druk gebruik gemaakt van de baan die 's avonds met olielampen werd verlicht en er was grote belangstelling overal op het ijs. Later werd het aantal paden uitgebreid tot drie.

Een poëtische medewerker van de krant die regelmatig bloemrijke beschouwingen schreef beëindigde op 13 febr. zijn artikel als volgt: "Olielampen verlichten het pad over de Maas, waarop zich donkere gestalten reppen. Geen jachtend verkeer stoort de serene stemming. Boven het donker massief der Grote Kerk schittert de lichte schil der maan en hoog over stad en rivier spant de nacht haar donker kleed waarop snoeren lichtende schilfers. Over de spoorbrug dendert een trein. Het vriest nog steeds."

Op 20 febr. werd weer een nieuwe weg over de rivier aangelegd omdat de baan slijtage, scheuren en dunne plekken vertoonde, veroorzaakt door het drukke verkeer. De overtocht was mogelijk tot 3000 Kg. Een krantebericht op dezelfde dag: Behalve het gewone gedoe van wandelende mensen en overtrekkende auto's aan den Ouden Maas oever was er iets bijzonders te zien. Het was een ar, die voortgetrokken door roodbepaalde paarden, over de rivier snelde. Bovendien was een ploeg Zwijndrechtse werklozen druk doende een ijsbaan te fabriceren. Een vrij groot stuk der rivier voor Zwijndrecht was reeds geëffend. Vandaag hoopt men met dit werk door te gaan zodat zo spoedig mogelijk de brandspuit het baantje onder water kan zetten, opdat morgen de tweede baan op de rivier, de andere is bij Papendrecht, opengesteld kan worden.

In den toestand van bevroren waterleidingen en bevroren dingen die men niet noemen mag, is jammer genoeg meestal

nog geen wijziging gekomen. Het treinverkeer is echter aan de beterende hand zodat vertragingen slechts in de ochtenden en avonden voorkomen. Aan alles went men, dus ook aan de last door vorst veroorzaakt en dus sjokt men maar berustend en niet meer kankerend naar beter tijden die, naar we allen hopen, niet veraf meer zullen zijn."

Dat kon ook eigenlijk niet maar het zou nog lang genoeg duren en de school "De Morgenstond" begon i.v.m. de koude één uur later.

Op 25 febr. besloot men, hoewel het bij tijden nog streng vroom, een vaargeul voor de pont te maken. De sleepboot Bona Spes, met ballast verzwaard, werd ingezet voor deze operatie die later door een verslaggever "de drie-daagse oorlog" werd genoemd. Na één uur was men slechts enkele meters gevorderd en de schroef was gebroken op de 40-60 cm dikke ijsvloer. Andere boten lagen nog ingevroren maar na verloop van tijd werd met de sleepboten Wildus en Alpha en de Veerdienst I opnieuw de strijd aangebonden. Regelmatig moesten de boten naar de haven terug om van nieuwe schroeven te worden voorzien en moest men elkaar helpen weer los te komen uit het ijs. De bemanningsleden van de boten kregen veel lof toegezwaaid voor de grote hardnekkigheid waarmee ze dagenlang, onder barre weersomstandigheden, bezig waren om de vaargeul te maken. Kwaad bloed zette het echter toen de dorpelingen zich in grote aantallen op het ijs waagden tot vlak bij de boten en iedere mislukte poging met gejuich begroetten.

"'t Was een prachtig boeiend gezicht de twee brekers beurt om beurt op het ijs te zien snellen, er op klimmen en er met gekraak door heen te zakken. Terwijl de ene boot om voldoende aanloop te hebben door het schotsenveld kreunend zwoegde, stoomde de ander in volle vaart op het weerbarstige doel af."

Op 28 febr. is de vaargeul gemaakt maar nog niet ijsvrij en bij aanhoudende vorst werd opnieuw een voetpad aangelegd ter hoogte van het Zomerlust.

"Nadat de zon den gehelen dag boven de stad gevlamd had en tenslotte bloedrood in een nevel wegzonk overstolpte het diepblauw gewelf van de nacht de aarde en de helder stralende sterren voerspelden weer vorst. Een scherpe noord-

ooster blies over de wereld en deed de thermometer gisteravond tot -10° C. dalen. En dat bijna bij het begin van de lentemaand."

Maar op 1 maart werden de overtochten gestaakt en op de 5e werd door een konvooi van vier brekers: Siberië, Christiaan Breunings, België en IJssel de rivier ijsvrij gemaakt en werd de veerdienst weer normaal onderhouden met twee ponten die een enorme drukte te verwerken kregen.

En hoewel de laagste temperatuur nog steeds -4° C. was, het gevaar voor drijfijs nog niet was geweken en de hal tot 70 cm in de grond zat, kon men op 8 maart lezen dat de eerste violen uit de kassen van G. Los Gzn. waren aangevoerd. De bloemen waren weliswaar bevroren, maar de plantjes hadden de vorst goed doorstaan. Zwijndrecht begon langzamerhand weer aan het normale leven.

A. van der Linden.

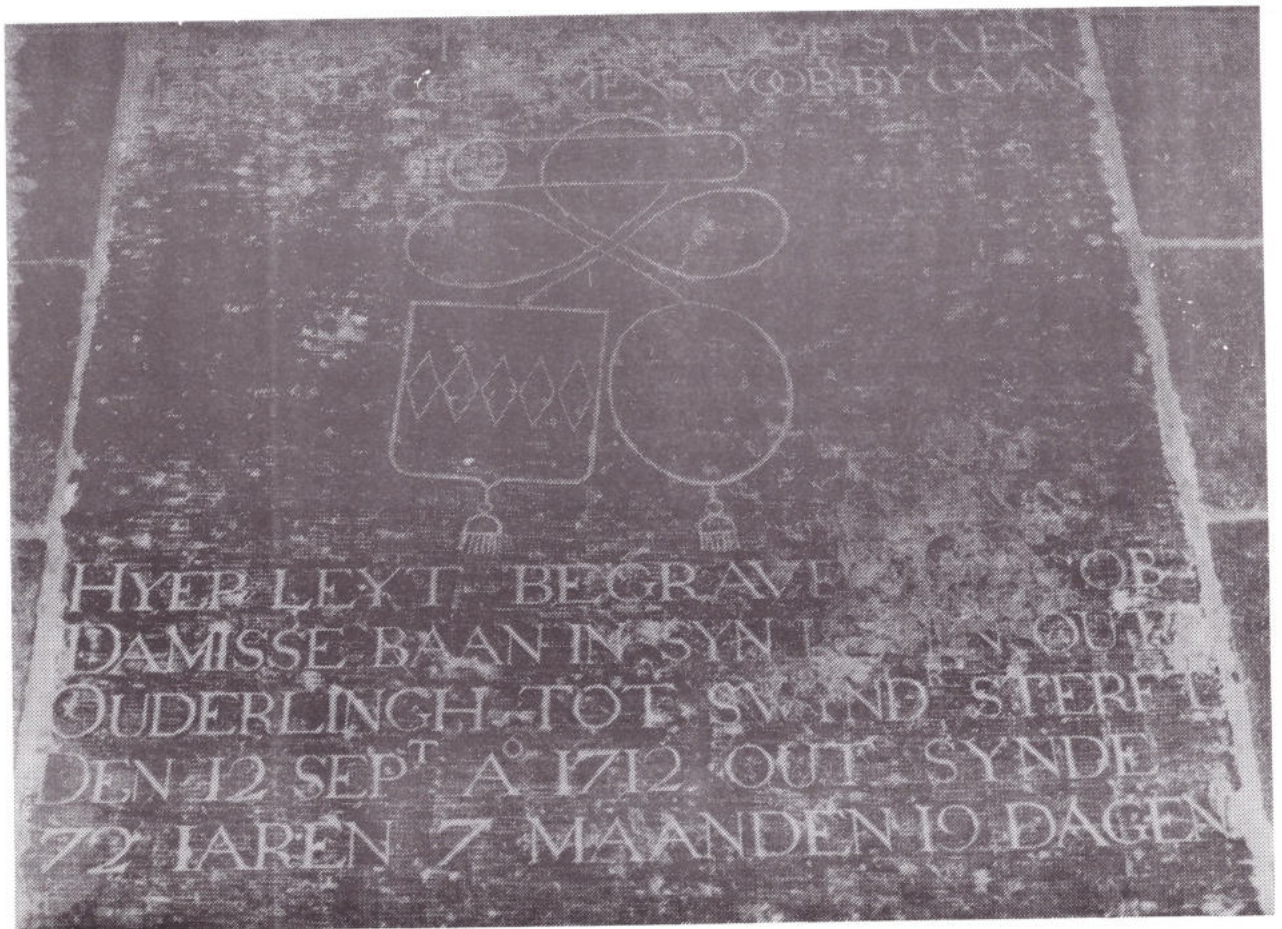
Oude Zwijndrechtse Families

1605

Damas Damasch. van Swindrecht wr. (weduwnaar) wijlen Marien Dircks, met Aeltgen Banen J.dr. van Slijdrecht zijn getrouwt den 13 Februar.

Met deze beknopte mededeling, in het Trouwboek van de kerk van Zwijndrecht, begint, voor zover mij bekend, de geschreven geschiedenis van de familie Baan. Sindsdien hebben generatie na generatie tot op de dag van vandaag in Zwijndrecht gewoond, hebben vele van hen kerkelijke ambten bekleed en/of functies op maatschappelijk terrein. Van vader op zoon werd het beroep van tuinder uitgeoefend. De familie Baan kan dus met recht een oude Zwijndrechtse familie worden genoemd.

In de oude Ned. Herv. Kerk zijn verschillende leden van dit geslacht begraven; de grafsteen van Jacob Damisse Baan bevindt er zich nog steeds, zoals op bijgaande foto is te zien.

In deze grafsteen is het familiewapen gehakt, waarvan de beschrijving als volgt is: in goud vijf zwarte ruiten, naast elkaar in het midden van het schild. Opmerkelijk is dat Gerard Baan Okkerz., lid van de raad van veertig van de stad Dordrecht in 1663, hetzelfde wapen voerde (zoals vermeld in Balens Geschiedenis van Dordrecht) Verwantschap tussen beide families is (nog) niet aangetoond.

Op de steen staat verder vermeld:

LEVEN STERVEN EN OPSTAEN
EN SAL GEEN MENS VOORBY GAAN

HYER LEYT BEGRAVEN JACOB
DAMISSE BAAN IN SYN LEVEN OUT
OUDERLINGH TOT SWIND^R STERFT
DEN 12 SEP^T A^O 1712 OUT SYNDE
72 JAREN 7 MAANDEN 19 DAGEN

Deze Jacob Damisse is de eerste die de naam Baan als achternaam voert, afkomstig van de voornaam van zijn overgrootvader Baen uit Sliedrecht, een voornaam die in Sliedrecht en omgeving nog steeds voorkomt.

Van de familie Baan is een geslachtsregister samengesteld door wijlen Jan Smit, zoon van Adrianus Smit en Johanna Baan.

Hieruit is een stamreeks overgenomen (1604-1959).

De redactie is van mening dat een stamreeks in het algemeen voor de lezers van het periodiek niet zo interessant is (negen pagina's namen en data).

Daarom is deze stamreeks voor de geïnteresseerden apart verkrijgbaar, tegen kostprijs, bij de coördinator werkgroep genealogie J. Bootsma, Parijseplein 58.

Het is een bekend verschijnsel dat, onder meer door de invloed van de moderne communicatiemiddelen en een langere leerplicht, dialecten verdwijnen.

Ook het dialectgebruik in de Zwijndrechtse Waard neemt af. Autochtonen nemen geen "meerderheidspositie" meer in in de Zwijndrechtse samenleving.

Met toestemming van de schrijver (onder het pseudoniem Knobbelman) nemen we een tweetal Kijfhoekse brieven op uit 1955. Niet alleen vinden we hierin een tweetal grappige voorvallen opgetekend, ook treffen we tal van dialectwoorden aan.....

Januarie 1955.

Beste vrind,

'k Hep 't land omlegge, van de week hep ik het leste geploegd. Nou, 'k ben er groos mee, want 't was een gezeul met al dat nat! Vooral met de bietetijd. Je mot wete, da'k nog ouwerwesse ploegerij en gerij hep, en dan met zo'n modderpoel. Maar 't nieuwerwesse haal ok niet uit, want onderlest mos m'n buurman et paard voor de trekker zette om der deur te komme .....

't Is bar mistig vandaag: ik ken amper de wurf van de bure zien. Dut weer doe me denke an de belevenis van Bartie Sloof.

Omdat ik nou volop tijd hep en Aaltie, m'n vrouw, me net een vors bakkie gebrocht het met de restans van de kerskrans za'k 't is vertelle .....

't Verhaal voer terug naar de tijd toen alleen de rijke hoogheid van 't spoor gebruik maakte. As de andere mense weg mosten, gongen ze met eigen gerij.

Bart Sloof was een keuterboertie die een kleine bedoening had in De Geer, vlakbij de "vier hekkens". 't Bedrijfje was een paar hond groot en weiers had'ie een drietal beessies van z'n eige en een paar vetweiers van Henk Labrijn van Develsluis.

Bartie was een werker, en as 'tie thuis niks te doen had, ging die in de griende riet snije en hout hakke. Maar d'r kon dat niet gebeure, of op 29 november dan nam Bartie 't er van, want dan was z'n broer jarig, die in Sliedrecht woonde. Dan gong Bartie met zun vrouw derheen met de roeiboot .....

Gewoonlijk ging Bartie daags tevore naar Zwijndrecht, en koch dan in de Kapersbuurt bij Ringeleberg wat fijne segare voor z'n broer.

Zo gebeurde 'n 't een keer dattet hard mistig was en omdat ze vroeg weg moste, was 't nog aardedonker derbij.

Leentjie, z'n vrouw, had nog bezware gemaakt en wou wachte tottut licht wier. Bartie wou der niks van wete, want hij wis op de Ouwe Maas net zo goed de weg as in z'n broekzak en astie bij de Noord was, zou d'n dag al an de luch zijn. Dus gonge ze op zoek naar de boot, Bartie voorop met een akelig klein lichie van een stallamp, dat om d'n heverklap uitwoei. As een eend kwam Leentjie d'r achteran. Ze had dur zondagse jurk an en un roodfluwele tas met pluime bij der.

Na lang tobbe hadde ze de boot bereikt en 't paar nam plaas. Omdat er nogal wat tijd met zoeke geroeid was geweest, maakte Bartie nogal haast.

Toen Bartie een tijdjie geroeid had, sloeg't er 'n klok. Leentjie zee: "Bart, 't klinkt nouw net zo as de Linse klok thuis." "Da's onmogelijk," zee Bart, "da komp omdat de mist de klank neer slaat."

Na verloop van een poosie kraaide d'r een haan. "Da's krek onze haan." zee Leentjie weer. Bart zee: "Mens, wa doe jij gek, alle haanne kraaie toch bekant eender?"

Maar toen 't lich wier, en de mist optrok, wat denkie? Leentjie was nie gek; 't was wel degeluk de Linse klok en d'r eige haan geweest, want in al z'n haast was Bartie vergete 't achtertouwgie los te make !!!

Nou m'n vrind, ik ruik de pap al. 't Is later dan ik doch. 't zal zo lang niet meer dure of we schieten onder de manufacture. Maar voor ik stop, wens ik je nog veul heil en zege in 't nieuwe jaar. Want in alle ernst, we hebbe 't zo nodig. Je wor er bekant benauwd van assie de krant lees: etoomwapens en bomme. En dan niet te vergete die vliegende schuttels. 't Maak me d'r maar niet te druk over en 'k hou het passies nog wat bij een volle schuttel met kleipere met spek, d'r vaarrie wel bij. Nou m'n vrind, ajuussies, tot de volgende keer.

Met groete, je toegenene Knobbelman.

Juli 1955.

Beste vrind,

Hoewel ik erreg weinig tijd hep, neem ik toch nog een paar minuutjies om je een lettertie te schrijve. Je begrijp ne-tuurlijk dat't met dut kostelukke weer knap drok is op de stee. Dur komp nog bij dat we volk over hebbe. Een neef, een oomzegger met zun vrouw. Wat ie nou krek doet weet ik niet, maar hij is bij ut gereg in Lije. 't Zijn aardige lui hoor, maar 't is voor hum jammer da'k nou zo veul be-zigheid hep. Nou, ut lijkt wel of alles tegenzit ok; 'k mos van de week nog op 't Sikketerie weze. 't Duurde wel een hallef uur eer ik geholpe wier! 'k Ha Kees den Brink voor me, Kees is vlasarbeier bij Reedijks en geniet nogal bekendheid omdat'ie altijd in de oppesiesie is. Hij had onenigheid over een stukkje grond.

Ik schaamde me soms om wat ie tege die klerk zee. Nou mo'k zegge dat ie niet altijd ongelijk hep. Op z'n werk is Kees z'n rechteroog verspeuld en kreeg toen een glaze oog. An dat oog zit ok nog wat verbonde want op den Dam gaat 't geruch dat Kees dat groene glaze oog gerole mot hebbe voor 'n bruin want dat kwam beter uit met z'n stropdas. Voor de waarheid hiervan ken ik niet instaan, maar ter zake, Kees kreeg ongevalle-cente voor 't verlies van z'n oog. In 't begin was dat aardig wat, maar na verloop van 'n jaar gongen ze er an te trekke. Elk jaar mos Kees voor de keur en elke keer werd z'n geld minder.

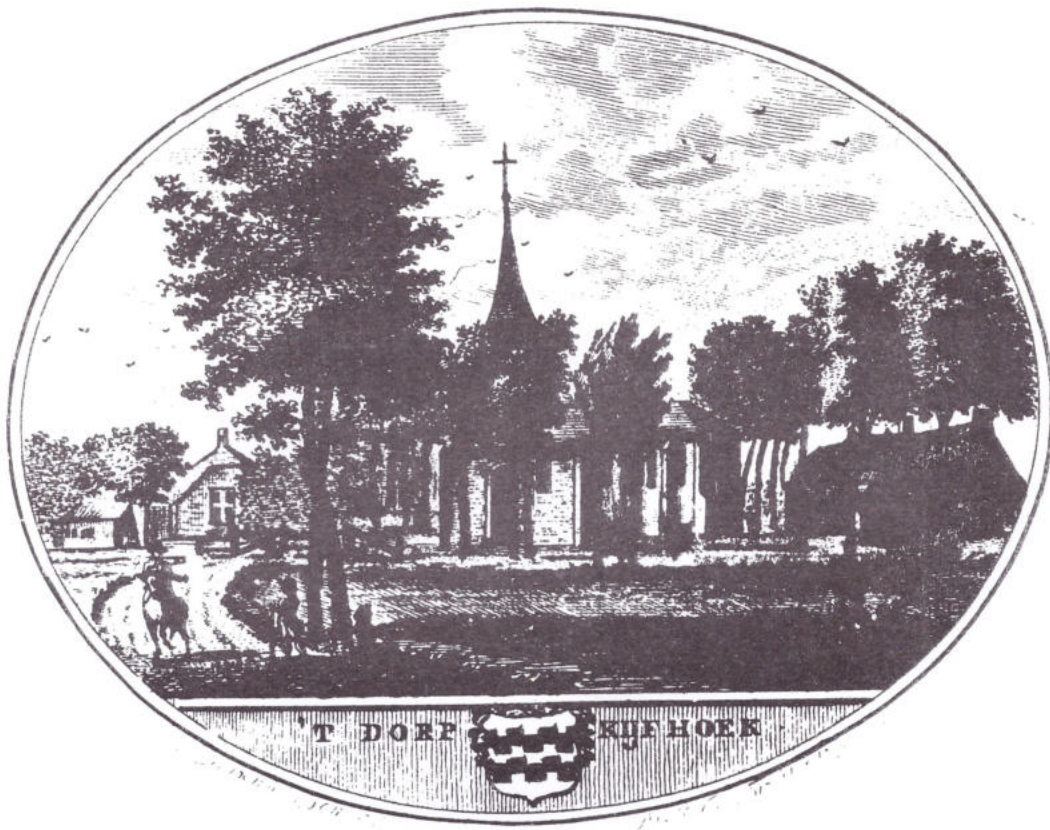
De heren zeeën dat Kees van de baas het volle loon kreeg en dus niet getroffen was. Ik vin zoies geen stijl; de rechters zelf wille nog voor geen ton een oog verlieze en voor zo'n Kees is 6 gulden per week nog te veul. Dérom ken ik goed begrijpe dat ie toen die de helft niet meer over had in beroep gong.

De zaak diende in Utrecht. Eerst hielde de here van de on-gevalle-wet een rede, derna een oge prefesser en de rech-ters. En tenslotte vroege ze of Kees nog wat te zegge had. Kees zee dat ie niks te zegge had, maar wel wat te vrage. Nou, dat moch. Toen vroeg Kees, terwijl die het oog op tafel lee, of men van gedachte was dat ie uit dat glaze oog een bietjie was gaan zien omdat hij steeds werd gekort? Hoe die zaak verder verlope is weet ik nie maar ik zie

da'k m'n tijd aardig zit te verklesse, dus m'n vrind ik
stop maar. Ik wens je veel geluk en vertier in je verlof
en tot de volgende keer.

Knobbelman.

Waar men oort landlijk schoon, en vruchtbaare akkers vond ,
Nooit rijker dan op KIJFHOEK 's grond ;
Te rijker wegens de engè paalen :
'T geslacht van BOETZELAAR mag met dien pèrel praalen .

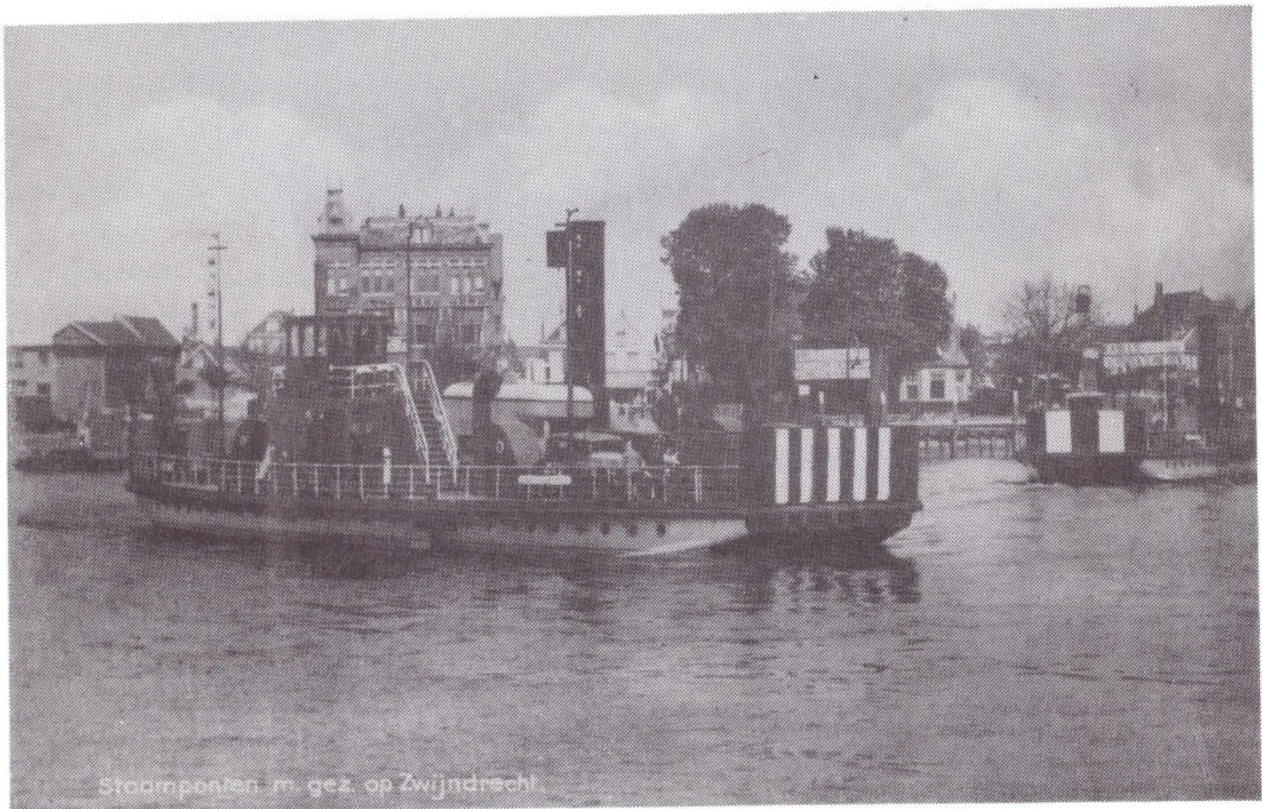

Jeugdherinnering.

15 November 1977; de Koningin opent de Drechtunnel, de nieuwe verbinding tussen Zwijndrecht en Dordrecht, onder de Oude Maas.

Mijn gedachten gaan vijftig jaar terug. Voor ons was de Oude Maas ook de verbinding tussen ons dorp en de stad, maar wij gingen erover, erover met de pont.

"De pont", ik voelde het als een voorrecht, dat ik om thuis te komen met de pont over de rivier moest. Mijn Dordtse vriendinnen waren zo thuis. Mij kostte de gang van school naar huis drie kwartier langer. Ik had minder tijd. Minder tijd voor mijn huiswerk, voor mijn spelen. Maar ik had de rivier. Ik keek elke dag uit over het water. Ik zag de sleepboten, ik zag het schuim van de golven, de grauwe luchten en de regen, de drijvende ijsschotsen in de winter en in alle jaargetijden de tinteling van de zon op het water. Als er zon was, stond ik aan die kant van de pont en ik keek uit naar de lichtende, fonkelende streep.

Stoomponten m. gez. op Zwijndrecht.

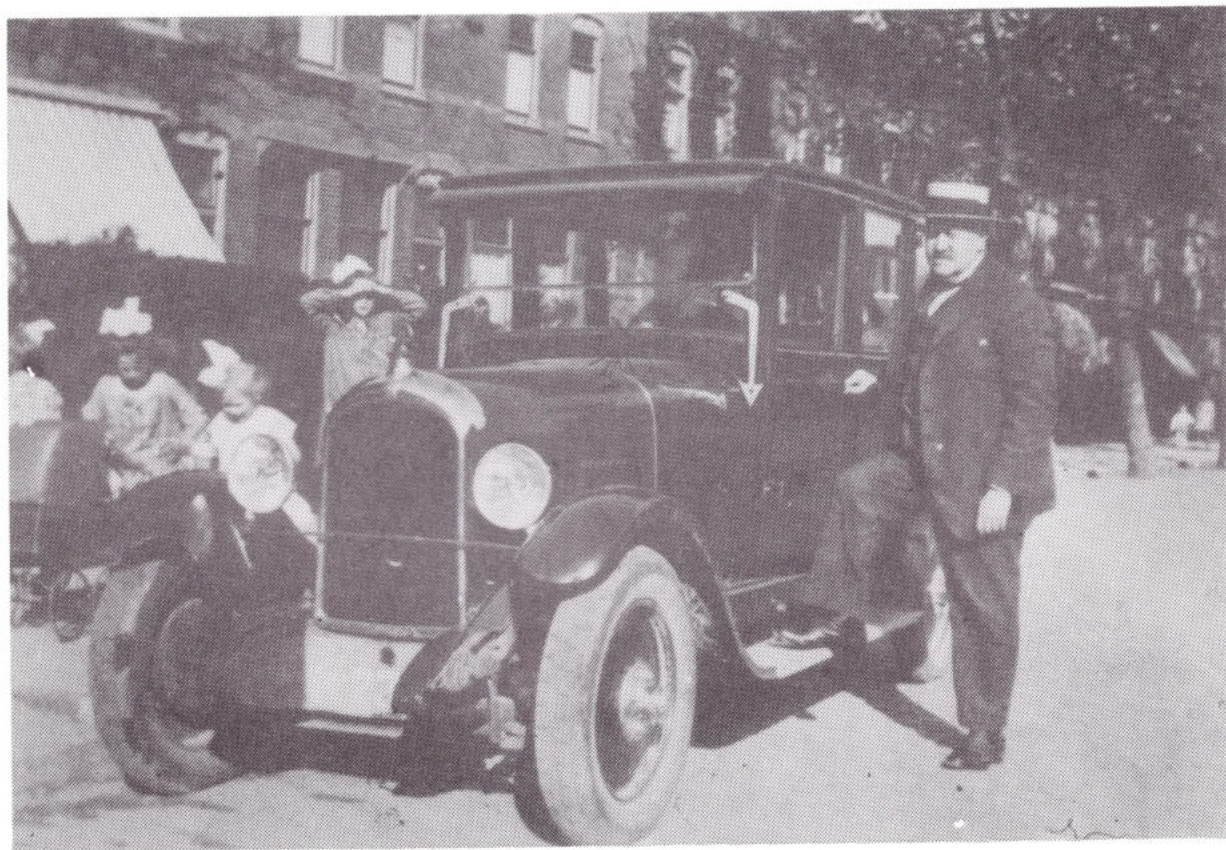

Later, toen de verkeersbrug was gebouwd en ik nooit meer overvoer, reed ik nog wel eens vanuit mijn woonplaats elders in het land, over die brug. Het ging altijd te snel, maar ik keek toch uit over de rivier en ving een glimp op van het silhouet van Dordt met de Grote Kerk in de verte. En soms zag ik de schittering van de zon.

15 November 1977. Een tunnel onder de rivier: een mijlpaal in de geschiedenis van de vooruitgang. Een mijlpaal in de geschiedenis van de "haast". De prijzen van de huizen in Brabant stijgen, want de Randstad is een half uur dichterbij. En de forenzen uit Dordrecht, die "aan de overkant" wonen, zijn zo thuis. Bijna net zo snel als hun Dordtse collega's; zij gaan door de tunnel. Zij gaan onder de rivier.

Daarboven schittert de zon op het water. De mensen in de tunnel zullen het niet zien: het zijn bevoorrechte mensen, want zij winnen tijd. Tijd! Waarvoor?

Mevr. drs. M.G. Dozy
Steenwijk

De vader van de schrijfster, Dr. F. Dozij.
Geb. 9-2-1869 Overl. 18-8-1928
Huisarts te Zwijndrecht en o.a. oprichter
van de afd. Zwijndrecht v.h. Groene Kruis.

Colofon.

"Svindrecht", een naam die naast "Suindrecht" al vroeg genoemd wordt voor onze gemeente, is het periodiek van de Historische Vereniging Zwijndrecht.

Het blad verschijnt 2 tot 3 keer per jaar en wordt gratis aan de leden van de vereniging toegezonden.

De verkoopprijs voor losse nummers bedraagt f. 4,75.

Redactie: C.R. van den Berg, T. de Heer en A. van der Linden.

Redactieadres, tevens secretariaat van de vereniging:
Prins Bernhardstraat 28, 3331 BR Zwijndrecht, telefoon:
078 194677.

Druk: Pro Patria Zwijndrecht.

Alle informatie betreffende de vereniging is via het secretariaat verkrijgbaar.

